

Joanna Michalczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

POLSKI HANDEL MIĘDZYNARODOWY PRODUKTAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI W WARUNKACH CZŁONKOSTWA W UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stało się istotnym wydarzeniem w rozwoju krajowego sektora rolno-spożywczego. Na szczególną uwagę zasługują m.in. przemiany w polskim handlu międzynarodowym w analizowanym obszarze. Dotyczą one przede wszystkim silnej kreacji obrotów z krajami członkowskimi obok umiarkowanie rosnącej wymiany z krajami trzecimi. Podkreślić należy znaczący wzrost eksportu od 2009 roku do Rosji. Szansą na jego rozwój są niższe odnotowane tam w 2010 roku zbiory. Innymi zmianami w polskim handlu żywnością są również korekty w strukturze geograficznej, polegające na zacieśnianiu wymiany z krajami członkowskimi UE, oraz towarowej, gdzie uwidaczniają się m.in. możliwości produkcji i sprzedaży produktów przetworzonych.

Słowa kluczowe: handel międzynarodowy, artykuły rolno-spożywcze, Unia Europejska.

1. Wstęp

Przystąpienie do UE stało się niewątpliwie wydarzeniem bardzo istotnym dla rozwoju sektora rolno-spożywczego. Jednym ze szczególnie widocznych zjawisk ściśle powiązanych z integracją z Unią Europejską jest intensyfikacja polskiego handlu międzynarodowego produktami rolno-spożywczymi. Na jego nasilenie po 1 maja 2004 roku złożyło się wiele determinant, w tym przede wszystkim przyjęcie mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Handlowej. Nie bez znaczenia były również zapoczątkowane jeszcze w okresie przedakcesyjnym przeobrażenia w krajowym rolnictwie, dotyczące m.in. koncentracji gospodarstw rolnych czy dostosowania warunków prowadzenia działalności do standardów europejskich, oraz w przemyśle spożywczym. W przetwórstwie spożywczym szczególnej wagi nabrały zmiany w strukturze podmiotowej, w produkcji oraz w wielkości asortymentu. Ponadto znacząco poprawił się standard jakości oferowanych towarów.

Celem publikacji jest charakterystyka przemian w polskim handlu międzynarodowym produktami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem struktury geograficznej i towarowej oraz wskazanie związku

między tendencjami kształtującymi się w wymianie analizowanego sektora a przynależnością do ugrupowania. W tym celu wykorzystano metodę opisową oraz analizę i wnioskowanie statystyczne.

2. Wielkość obrotów handlowych Polski produktami rolno-spożywczymi w latach 2004–2009

W latach 2004–2009 polska wymiana handlowa produktów rolno-spożywczych z zagranicą, pomimo przejściowego zahamowania w roku 2008, istotnie wzrosła. O ile bowiem eksport badanego sektora w roku 2004 wynosił jedynie niecałe 24 mld zł, o tyle w 2009 było to już prawie 50 mld zł, co dawało roczne realne przyrosty (poza rokiem 2008) na poziomie 10–20% (tab. 1 i 2). Import przyrastał w ujęciu realnym również o mniej więcej te same wartości, co sprawiało, że przez cały analizowany okres saldo wymiany było dodatnie i osiągało pułap od 4–5 mld zł w latach 2004 i 2008 do prawie 10 mld zł w roku 2009. Co warto podkreślić, w okresie poakcesyjnym realne tempo przyrostu eksportu i importu zwolniło – z ok. 30% rocznie dla wywozu i ok. 24% dla przywozu w 2004 roku do wspomnianych 10–20%. Zjawisko poakcesyjnego spowolnienia szczególnie jest widoczne w przypadku eksportu – w latach 2004–2008 zarówno w ujęciu ogółem, jak i względem krajów UE czy państw trzecich osobno można zaobserwować konsekwentną tendencję spadkową przyrostów wartości wymiany. W roku 2009 odnotowano z kolei pokryzysowe ożywienie, które sprawiło, że wartość zarówno eksportu, jak i salda wymiany skokowo wzrosła (tab. 1).

W handlu z krajami Unii Europejskiej można zaobserwować w istocie te same tendencje. Eksport wzrósł z poziomu ok. 17 mld zł, co stanowiło 72% całkowitego wywozu, w 2004 roku do ok. 40 mld zł (81% wywozu) w 2009. W przypadku importu był to wzrost odpowiednio z 12,5 mld zł (ok. 63% przywozu) do 28 mld zł (ok. 70%). Z kolei saldo po okresie zwiększania się do roku 2006 ustabilizowało się na poziomie ok. 10–12 mld zł. Warto podkreślić, że od roku 2007 ustabilizował się również udział rynku UE w całkowitym polskim eksporcie i imporcie – odpowiednio na pułapie 80–81% oraz 67–70%. Te znacznie wyższe niż w okresie przedakcesyjnym poziomy zostały osiągnięte nie tylko, co oczywiste, na skutek zwiększenia z 15 do 24 (i później do 26) liczby partnerów należących do UE (wywołało to wzrost o 15,5 pkt proc. dla eksportu, a o 9,4 – dla importu w roku 2004 i odpowiednio o 1,8 i o 0,9 w 2007), ale także na skutek większej niż w przypadku krajów trzecich dynamiki wymiany wewnątrz UE (tab. 2).

Handel z krajami trzecimi, poza tym, że charakteryzował się znacznie mniejszymi relatywnymi przyrostami wartości, dodatkowo wykazywał rosnące ujemne saldo. W 2004 roku było to ok. –0,9 mld zł, a po okresie wzrostu rekordowy poziom, tj. około –3,1 mld zł, odnotowano w 2008 (tab. 1). Było to spowodowane mającym swoje źródło w globalnym kryzysie spadkiem wartości eksportu, który obniżył się wówczas do poziomu z roku 2005.

Tabela 1. Handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi w latach 2004–2009 (w mln zł)

Rok	Ogółem			Handel z UE						Handel poza UE		
	eksport	import	saldo	eksport		import		saldo	eksport	import	saldo	
				w mln zł	udział	w mln zł	udział					
2004 ^a	23 805,0	20 045,9	3 759,1	13 461,4	56,5%	10 650,4	53,1%	2 811,1	10 343,6	9 395,5	948,0	
			17 143,1	72,0%	12 527,4	62,5%	4 615,6	6 661,9	7 518,5	-856,5		
2005	28 914,8	22 153,3	6 761,5	21 395,0	74,0%	14 012,4	63,3%	7 382,6	7 519,8	8 140,9	-621,1	
2006 ^b	33 545,9	25 333,2	8 212,7	25 660,9	76,5%	15 919,3	62,8%	9 741,6	7 885,0	9 413,9	-1 528,9	
			26 256,9	78,3%	16 125,7	63,7%	10 131,2	7 289,0	9 207,5	-1 918,5		
2007	38 277,8	30 618,7	7 659,1	30 773,9	80,4%	20 590,3	67,2%	10 183,6	7 503,9	10 028,4	-2 524,5	
2008	40 822,9	35 929,8	4 893,1	33 340,9	81,7%	25 309,0	70,4%	8 031,9	7 482,0	10 620,8	-3 138,8	
2009	49 616,6	40 094,1	9 522,5	40 170,3	81,0%	28 101,5	70,1%	12 068,8	9 446,3	11 992,6	-2 546,3	

^a – dane dla roku 2004 podano w dwóch wariantach: wyżej dla 15 krajów członkowskich UE, niżej – dla 25,

^b – dane dla roku 2006 podano w dwóch wariantach: wyżej dla 25 krajów członkowskich UE, niżej – dla 27.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego. Główny Urząd Statystyczny, 2005–2010.

Tabela 2. Realna dynamika eksportu i importu artykułów rolno-spożywczych w latach 2004–2009 (rok poprzedni = 100, deflator – średnioroczna stopa inflacji)^{a)}

Rok	Dynamika eksportu			Dynamika importu		
	ogółem	do UE	poza UE	ogółem	z UE	spoza UE
2004	130,4	144,9	115,4	123,8	126,1	121,3
2005	119,0	122,2	110,6	108,2	109,6	106,1
2006	114,9	118,8	103,8	113,2	112,5	114,5
2007	111,3	114,3	100,4	117,9	124,6	106,3
2008	102,4	104,0	95,7	112,6	118,0	101,6
2009	117,4	116,4	122,0	107,8	107,3	109,1

^{a)} Wartości dynamiki dla roku 2004 dotyczą przyrostów handlu z 15 krajami UE, dla lat 2005–2006 – z 25, od roku 2007 – z 27.

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, Główny Urząd Statystyczny, 2005–2010.

Podsumowując, należy stwierdzić, że integracja Polski z Unią Europejską istotnie wpłynęła na wielkość krajowych obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi. Dzięki zniesieniu ograniczeń we wzajemnej wymianie dotychczasowa droższa w różnych branżach krajowa produkcja została zastąpiona tańszym importem z państw Unii. Skutkiem tego stała się silna kreacja polskich obrotów produktami rolno-spożywczymi (w obu kierunkach) z członkami ugrupowania. Przyrost wartości handlu z 26 pozostałymi krajami UE w okresie 2004–2009 osiągnął poziom aż ok. 125%. Jeśli chodzi o przyrost eksportu w badanym okresie, to wyniósł on ok. 130%, a w przypadku importu wartość ta kształtowała się na poziomie 120%¹.

Obroty z krajami trzecimi w badanym sektorze były wprawdzie również rosnące, ale w znacznie wolniejszym tempie. W latach 2004–2009 ich przyrost wyniósł jedynie ok. 59%; dla eksportu i importu z osobna wartości te wyniosły odpowiednio 51 oraz 65%. Warto jednak zwrócić uwagę, że wartość wywozu do krajów trzecich w latach 2005–2008 kształtowała się na zbliżonym poziomie, istotny wzrost nastąpił dopiero w roku 2009. Z kolei import spoza UE wykazywał w całym okresie poakcesyjnym tendencję umiarkowanie rosnącą². Kreację polskiego handlu produktami rolno-spożywczymi po przystąpieniu do Wspólnoty można zatem zaobserwować w handlu na dwóch płaszczyznach – przede wszystkim z państwami ugrupowania, ale także w znacznie mniejszym stopniu z państwami trzecimi.

¹ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

² Tamże.

3. Struktura geograficzna polskiego handlu międzynarodowego produktami rolno-spożywczymi

W okresie poakcesyjnym lista krajów, które odgrywają najważniejszą rolę w polskim handlu rolno-spożywczym, nie zmieniła się istotnie. Nadal największe udziały mają głównie kraje Unii Europejskiej oraz takie państwa, jak Rosja, Ukraina, USA, Norwegia i Brazylia. Dodatkowo wśród krajów o wysokim znaczeniu dla polskiego importu w analizowanym czasie pojawiły się Chiny. Koncentracja eksportu zasadniczo nie postępuje, czego wyrazem jest m.in. utrzymujący się na poziomie ok. 82–83% udział dwudziestu najważniejszych krajów w wywozie. Z kolei odpowiedni wskaźnik dla importu przyjmuje coraz wyższe wartości – od ok. 73% w 2005 roku do ponad 78% w 2009³.

Najważniejszym partnerem w wymianie pozostają niezmiennie Niemcy. Ich udział w eksporcie zmniejsza się jednak sukcesywnie – od 25,6% w roku 2004 do 22,8% w 2009, a w imporcie wciąż rośnie – od 14,7 do 22,3% w tym samym okresie. Swoją pozycję umocniła także Holandia i chociaż jej udział w wywozie ustabilizował się na poziomie ok. 6%, co gwarantowało jej w roku 2009 dopiero czwartą pozycję (po Wlk. Brytanii i Czechach), to niezmiennie od wielu lat zajmuje drugą lokatę, jeśli chodzi o wartość importu artykułów rolno-spożywczych do Polski. Istotnie zmalało z kolei znaczenie Rosji w polskim eksporcie. Jej udział zmniejszył się z 7,7% w roku 2004 do niecałych 5% w 2009, co sprawiło, że spadła z drugiej pozycji na siódmą (miało to związek m.in. z brakiem u polskich podmiotów odpowiednich certyfikatów weterynaryjnych i fitosanitarnych warunkujących przywóz świeżych owoców i warzyw oraz mięsa na rynek rosyjski)⁴. Natomiast zasługujące na uwagę wzrosty osiągnęli najbardziej znaczący obecnie po Niemczech importerzy polskich towarów: Czechy oraz Wielka Brytania – odpowiednio z 5,3 do 6,8% i z 5,8 do 6,9%. Z kolei najważniejszymi partnerami w przywozie towarów rolno-spożywczych do Polski, poza wspomnianymi Niemcami i Holandią, w badanym okresie były jeszcze takie kraje, jak Hiszpania (udział malejący z 7,4% w roku 2004 do 5,8% w 2009), Włochy (spadek z 5 do 4,4%), Francja (z 4,8 do 4%) i Dania (udział stabilny na poziomie 4–5%)⁵.

Największe przyrosty obrotów po stronie eksportu w latach 2004–2009 można zaobserwować w przypadku Hiszpanii – wskaźnik realnej dynamiki wyniósł tu w roku 2005 aż 173,1, a w 2009 – 169,3 (tab. 3). Spowodowało to, że w analizowanym okresie wartość eksportu do tego kraju wzrosła ponadtrzykrotnie (zjawisko to dotyczyło jeszcze, spośród ważniejszych krajów, jedynie Słowacji i Francji). Wysokie przyrosty wartości wywozu dotknęły też Chiny (wskaźnik dynamiki równy 174,1

³ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

⁴ Zalewski o pozwoleniach dla zakładów mięsnych i mleczarskich na eksport do Rosji, www.ppr.pl, 14.03.2011.

⁵ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

Tabela 3. Realna dynamika eksportu i importu według najważniejszych krajów w latach 2001–2009 (rok poprzedni = 100; deflator – średnioroczna stopa inflacji)

Kraj	Eksport					Import						
	2001–2004	2005	2006	2007	2008	2009	2001–2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	120,8	145,7	119,0	129,6	88,8	99,1	116,2	119,9	118,1	110,9	126,0	119,0
Belgia	130,8	96,4	99,0	131,9	114,0	115,6	100,9	97,3	106,8	130,1	127,4	134,1
Brazylia	133,9	159,4	103,4	125,2	141,9	63,5	115,7	76,6	117,4	82,6	89,4	130,2
Chiny	65,4	156,9	174,1	82,4	64,4	151,6	109,4	94,2	101,6	119,0	113,4	102,1
Czechy	122,5	121,4	138,3	109,3	104,3	121,4	108,3	119,4	127,4	122,7	105,7	103,5
Dania	123,0	151,3	108,2	87,0	95,5	109,1	120,7	135,2	103,1	120,7	113,9	116,4
Francja	124,6	111,9	124,5	134,5	97,8	152,2	120,9	88,8	116,7	117,0	112,3	106,3
Hiszpania	178,5	173,1	101,2	103,8	93,2	169,3	112,3	91,0	109,2	120,6	110,3	104,0
Holandia	122,1	120,0	117,4	105,2	107,1	115,6	107,9	107,7	105,7	116,7	110,2	106,1
Litwa	114,4	102,4	148,9	132,4	113,3	83,8	124,9	166,0	136,8	173,1	117,4	68,8
Niemcy	129,2	118,2	111,0	115,0	99,2	108,9	111,8	120,1	115,5	132,1	129,7	112,0
Norwegia	131,5	98,6	119,1	137,3	98,9	117,9	97,0	124,6	130,5	96,2	87,1	160,5
Rosja	124,2	108,8	81,9	99,3	94,9	138,0	86,5	140,4	92,2	96,6	82,6	89,4
Słowacja	142,2	152,9	122,2	110,8	119,7	113,1	102,5	110,5	127,8	121,7	104,8	130,8
Szwecja	134,1	109,3	103,8	115,1	112,2	113,1	118,9	105,6	119,5	117,5	172,4	48,5
Ukraina	101,5	94,8	109,2	134,7	148,1	90,8	111,2	97,2	187,5	108,0	162,0	81,3
USA	112,9	86,9	97,8	107,1	94,5	131,7	104,1	93,0	107,5	118,1	122,4	107,3
Węgry	129,6	154,6	120,0	97,1	109,6	111,1	107,7	85,3	116,7	138,2	99,0	86,3
Wielka Brytania	135,6	115,0	130,6	129,5	97,7	115,7	117,9	113,5	107,9	136,0	134,5	118,1
Włochy	123,3	123,5	125,5	94,5	95,5	147,7	110,0	110,7	108,0	122,6	102,0	102,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

w 2006 roku) oraz Ukrainy (148,1 w 2008). Z kolei największe spadki wystąpiły głównie również w przypadku Chin (wskaźnik realnej dynamiki wyniósł w roku 2007 – 82,4, a w 2008 – jedynie 64,4) i Brazylii (63,5 w 2009), a spośród bardziej znaczących w wymianie krajów – Rosji (81,9 w 2006) oraz USA (86,9 w 2005). Ogólnie ujmując, lata 2005–2007 charakteryzowały dodatnie realne przyrosty eksportu do większości krajów (z wyjątkiem przede wszystkim Belgii i USA w latach 2005 i 2006 oraz Rosji w 2006–2007), a rok 2008 – ujemne (odwrotne zjawisko wystąpiło szczególnie w przypadku Brazylii, Słowacji i Ukrainy).

Jeśli zaś chodzi o import, to jego największe realne przyrosty w poszczególnych latach charakteryzowały Litwę (wskaźnik dynamiki wyniósł 166,0 w 2005 roku i 173,1 w 2007), Ukrainę (aż 187,5 w 2006), Szwecję (172,4 w 2008) i Norwegię (160,5 w 2009; tab. 3). Szybkie przyrosty handlu z Litwą doprowadziły – podobnie zresztą jak w przypadku Niemiec i Wielkiej Brytanii – do ponadtrzykrotnego wzrostu wartości importu w okresie 2004–2009. Natomiast największe spadki wartości przywozu odnotować należy w przypadku Brazylii w latach 2005 i 2007 (wskaźniki realnej dynamiki odpowiednio 76,6 i 82,6) – skutkiem tego był niższy poziom importu z tego kraju w roku 2009 niż w 2004 – Rosji w roku 2008 (82,6) i – co znamienne po wzroście z 2008 roku – Szwecji w 2009 (48,5).

Warto wskazać także kraje, w przypadku których występują znaczące salda dodatnie i ujemne handlu rolno-spożywczego. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj Hiszpania, którą poza rokiem 2009 charakteryzowała największa różnica pomiędzy importem a eksportem, sięgająca nawet ponad 1,5 mld zł (tab. 4). W roku 2009 pod tym względem wyprzedziła ją nieznacznie Norwegia, której ujemne saldo wzrosło w badanym okresie z ok. 0,5 mld zł do 1,2 mld zł. Chiny z kolei zajmują kolejną pozycję, z wynikiem ok. –1,1 mld zł w 2009 roku (w innych latach powyżej ok. 0,7 mld zł). Najwyższe salda dodatnie osiągane są natomiast konsekwentnie w całym badanym okresie w handlu z Niemcami, Wlk. Brytanią i Rosją. W przypadku zachodnich sąsiadów, również w związku ze wspomnianą wcześniej tendencją wzrostową udziału w imporcie i spadkową – w eksporcie, saldo zmniejszyło się z ok. 4 mld zł rocznie w okresie 2005–2007 do 2,3 mld zł w latach 2008–2009. Wynik wymiany z Wielką Brytanią jest natomiast zasadniczo coraz lepszy – w 2004 roku wyniósł ok. 1 mld zł, a w 2009 – ponad 2,3 mld zł. W przypadku Rosji trudno mówić o jakiegokolwiek tendencji, saldo waha się wokół poziomu 1,5–2 mld zł rocznie.

Pomimo wzrostu wartości obrotów w polskim eksporcie i imporcie rolno-spożywczym, struktura geograficzna handlu nie zmieniła się znacząco. Jak się wydaje, przedstawione wyżej państwa są i pozostaną w najbliższych latach najważniejszymi partnerami handlowymi Polski w wymianie rolno-spożywczej. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że lista partnerów handlowych Polski jest bardzo obszerna i podlega modyfikacjom. Przynależność do UE wiąże się z zacieśnianiem kontaktów handlowych z jej państwami. Z drugiej jednak strony na znaczeniu zyskują również stosunki z państwami trzecimi, gdzie obroty także podlegają wzrostowi. Przykładem jest bardzo perspektywiczny dla Polski rynek Rosji. Jego znaczenie w polskim eks-

Tabela 4. Handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi z najważniejszymi krajami w wybranych latach po akcesji (w mln zł)

Kraj	2005			2007			2008			2009		
	eksport	import	saldo	eksport	import	saldo	eksport	import	saldo	eksport	import	saldo
Austria	526,9	253,9	273,0	841,2	344,5	496,7	778,2	452,1	326,0	798,0	556,7	241,3
Belgia	546,4	396,5	150,0	738,8	570,5	168,2	877,6	757,6	120,1	1 050,4	1 051,1	-0,7
Brazylia	18,0	552,4	-534,4	24,1	554,2	-530,1	35,6	516,2	-480,6	23,4	695,7	-672,3
Chiny	50,9	739,2	-688,3	75,6	925,2	-849,6	50,7	1 093,2	-1 042,5	79,5	1 155,4	-1 075,9
Czechy	1 575,3	829,4	745,9	2 465,4	1 341,3	1 124,1	2 678,3	1 477,8	1 200,5	3 364,2	1 583,6	1 780,5
Dania	1 001,3	1 101,2	-99,9	975,8	1 417,5	-441,8	971,2	1 681,7	-710,5	1 096,3	2 025,6	-929,3
Francja	914,4	878,7	35,8	1 584,6	1 241,7	342,8	1 615,0	1 453,2	161,8	2 543,8	1 598,9	945,0
Hiszpania	606,1	1 377,3	-771,2	659,5	1 877,7	-1 218,2	640,2	2 159,1	-1 518,9	1 121,8	2 324,1	-1 202,3
Holandia	1 747,0	2 200,3	-453,3	2 233,8	2 811,5	-577,7	2 492,5	3 229,4	-736,9	2 983,4	3 545,5	-562,2
Litwa	632,9	153,0	479,9	1 292,3	375,1	917,2	1 526,3	459,0	1 067,2	1 323,3	326,7	996,6
Niemcy	7 342,1	3 610,8	3 731,3	9 707,9	5 702,3	4 005,7	10 036,9	7 707,8	2 329,0	11 314,9	8 937,1	2 377,8
Norwegia	102,9	726,9	-624,0	174,1	944,7	-770,6	179,4	857,8	-678,3	218,9	1 424,8	-1 206,0
Rosja	2 047,3	210,0	1 837,3	1 725,0	193,6	1 531,5	1 705,9	166,7	1 539,2	2 437,1	154,2	2 283,0
Słowacja	681,6	318,1	363,5	955,6	512,2	443,4	1 191,6	559,2	632,3	1 394,7	757,0	637,7
Szwecja	432,0	209,1	222,9	534,2	304,0	230,2	624,5	546,0	78,4	731,0	274,3	456,6
Ukraina	623,8	218,1	405,8	949,6	457,2	492,4	1 465,1	771,6	693,6	1 377,3	649,0	728,3
USA	648,3	376,2	272,2	703,0	494,2	208,8	692,2	630,6	61,6	943,6	700,6	243,0
Węgry	1 200,1	492,2	707,9	1 448,5	822,2	626,4	1 655,0	848,3	806,6	1 902,6	758,1	1 144,6
Wielka Brytania	1 610,9	419,6	1 191,3	2 820,0	637,6	2 182,5	2 870,0	893,8	1 976,2	3 436,1	1 092,2	2 343,9
Włochy	1 570,4	1 140,8	429,7	1 929,7	1 563,5	366,2	1 920,7	1 661,7	258,9	2 936,7	1 763,7	1 173,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

porcie żywności (porównując okres przed- i poakcesyjny) zmalało wprawdzie, jednak od 2009 roku zauważalny jest wzrost dostaw do tego kraju (tab. 4). Przykładowo, wartość eksportu żywności do Rosji w pierwszym półroczu 2010 roku wyniosła ponad 365 mln EUR wobec około 290 mln EUR w analogicznym okresie roku poprzedniego. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku Norwegii, gdzie wartość importu z tego państwa w badanym przedziale czasowym wzrosła z ponad 140 mln EUR do blisko 260 mln EUR. Innymi pozaunijnymi partnerami, znaczącymi dla polskiej wymiany rolno-spożywczej, są USA oraz Ukraina, Białoruś, Egipt, Turcja, Chorwacja, Izrael, Algieria czy Zjednoczone Emiraty Arabskie⁶. Warto dodać, że kraje te w związku z rosnącymi nadwyżkami żywności produkowanej w Unii, jak również nasilającą się konkurencją, mogą stać się poważnym odbiorcą polskich produktów rolno-spożywczych w przyszłości.

4. Struktura towarowa polskich obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi

W latach 2004–2009 w polskim eksporcie rolno-spożywczym, podobnie jak wcześniej, dominowało mięso i podroby jadalne – z udziałem na poziomie 12–16% – oraz produkty mleczarskie (9–13%). Dział ósmy (owoce i orzechy jadalne) oraz dwudziesty (przetwory z warzyw i owoców) Scalonej Nomenklatury (stosowanej w statystyce obrotów z zagranicą), bardzo istotne w latach 90. i na początku pierwszej dekady XXI wieku, straciły na znaczeniu – ich udziały spadły z około 8% do niecałych 6%⁷. Innymi znaczącymi działami były: warzywa, które również odnotowały spadek z ponad 8 do 5,6%, przetwory ze zbóż, o stabilnym udziale na poziomie ok. 6–7%, różne przetwory spożywcze (ok. 6%), ryby, przetwory z mięsa oraz kakao i jego przetwory (wszystkie te trzy działy o udziałach ok. 4–5%). Na uwagę zasługuje znaczny wzrost udziału tytoniu i jego namiastek, z poziomu 2,4% w roku 2004 do aż 9,3% w 2009 (tab. 5).

Po pogłębieniu analizy do poziomu pozycji towarowej określonej przez cztery cyfry kodu CN wśród najważniejszych eksportowanych towarów należy wskazać: cygara, cygaretki i papierosy, których udział w roku 2009 wyniósł aż 8,5% całego eksportu rolno-spożywczego (w 2005 wynosił jedynie 2,1%), mięso i jadalne podroby z drobiu (udział 5–6%), mięso wołowe (3–4%), czekoladę i inne wyroby z kakao (ok. 4%), chleb, pieczywo cukiernicze itp. (4–5%) oraz sery i twarogi (3–4%). Najistotniejsze spadki znaczenia w eksporcie odnotować należy w przypadku bydła żywego (z 2,8% w roku 2004 do prawie zera pod koniec dekady), mięsa wieprzowego (z 4,2% w roku 2006 do 2,3% w 2009), mleka i śmietany (z 4,0% w roku 2004 do 1,5% w 2009), cukru (z 3,0% w 2004 roku do 0,9% w 2009) oraz soków owocowych

⁶ A. Kalicki i in., *Analiza wybranych zagadnień i tendencji w polskiej produkcji i handlu zagranicznym artykułami rolno-spożywczymi w pierwszym półroczu 2010 roku*, FAMMU/FAPA, 2010, s. 12.

⁷ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

Tabela 5. Struktura towarowa eksportu artykułów rolno-spożywczych według działów CN w latach 2004–2009 (w %)

Nr działu	Nazwa	2004	2005	2006	2007	2008	2009
01	Zwierzęta żywe	4,2	4,1	4,0	2,6	2,0	2,3
02	Mięso i podroby jadalne	11,9	14,1	14,9	14,5	15,9	14,4
03	Ryby i inne bezkręgowce wodne	4,9	4,7	5,2	4,8	4,6	4,6
04	Prod. mleczarskie, jaja, miód...	11,0	12,7	11,0	12,2	11,2	9,2
05	Pozostałe wyroby poch. zwierzęc.	1,7	1,5	1,5	1,2	1,1	1,1
06	Drzewa i inne rośliny, bulwy...	1,2	1,0	0,8	0,8	1,0	0,9
07	Warzywa	8,2	7,0	6,5	6,7	6,4	5,6
08	Owoce i orzechy jadalne	8,3	6,4	6,0	6,3	6,0	5,8
09	Kawa, herbata i przyprawy	1,1	1,1	1,0	1,0	1,3	1,8
10	Zboża	0,7	2,1	1,8	1,4	1,1	3,7
11	Wyroby przem. młyn., sól...	1,1	0,8	0,7	0,7	0,8	1,0
12	Nasiona i ow. oleiste, ziarna...	2,1	1,4	1,2	2,2	1,7	1,5
13	Szelak, gumy, żywice...	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
14	Materiały roślin. do wyplatania...	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
15	Tłuszcze i oleje poch. zw. lub roślin.	0,8	1,4	2,0	2,4	2,6	2,2
16	Przetwory z mięsa, ryb...	4,6	4,0	4,3	4,5	4,9	5,0
17	Cukry i wyroby cukiernicze	5,2	4,6	4,6	3,3	3,4	2,7
18	Kakao i przetwory	5,0	4,1	4,3	4,1	4,1	4,7
19	Przetw. ze zbóż, mąki, skrobi...	5,9	6,3	6,3	6,7	6,7	6,0
20	Przetw. z warzyw, owoców...	8,5	7,6	8,0	7,3	7,1	5,7
21	Różne przetwory spożywcze	5,8	5,9	5,9	6,2	6,4	6,6
22	Napoje bezalk., alkoholowe i ocet	2,9	3,6	3,5	3,0	3,0	3,2
23	Pozost. i odpady prz. spoż., pasze	2,4	2,5	2,4	2,2	2,4	2,6
24	Tytoń i przetw. namiastki tytoniu	2,4	3,0	4,3	5,4	6,1	9,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

i warzywnych (z 4,5% w 2004 roku do 2,7% w 2009)⁸. Potwierdza to utrzymanie się tendencji dywersyfikacji krajowego sektora rolno-spożywczego i wzrostu znaczenia asortymentu wyżej przetworzonego w eksporcie.

Struktura towarowa eksportu do krajów Unii Europejskiej (27) zasadniczo nie odbiega od struktury całkowitego wywozu. I tak, najważniejszą grupą towarową pozostaje mięso i podroby jadalne (15–16%), a o drugie miejsce konkurują produkty mleczarskie – ich udział po gwałtownym skoku po akcesji do poziomu ok. 13%

⁸ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

zmniejsza się sukcesywnie, osiągając ok. 10% w roku 2009 – oraz tytoń i jego namiastki z udziałem rosnącym od ok. 2% w roku 2005 aż do 10% w 2009⁹.

Istotne znaczenie w eksporcie do UE mają również takie działy, jak ryby (5–6%), warzywa (6–7%, tendencja spadkowa), owoce (4–6%, spadek udziału), przetwory z mięsa (4–5%, tendencja rosnąca), przetwory ze zbóż (6–7%), przetwory z warzyw i owoców (6–7%, spadek udziału) oraz różne przetwory spożywcze (o rosnącym udziale ok. 5–6%). Należy odnotować ogólny trend spadkowy, jeśli chodzi o znaczenie działów zawierających surowce i towary nisko przetworzone na rzecz różnego rodzaju przetworów (z wyjątkiem tych z warzyw i owoców), w tym szczególnie wyrobów tytoniowych¹⁰.

W ujęciu realnym do roku 2009 (względem poziomu z 2004) w największym stopniu przyrósł eksport właśnie tytoniu i jego przetworzonych namiastek, ale także zbóż, w tym przypadku jednak występowały znaczne wahania wartości. Średni wskaźnik realnej dynamiki eksportu dla okresu 2004–2009 wyniósł dla wskazanych pozycji odpowiednio 147,6 oraz 159. Inne działy o szczególnie wysokiej w analizowanym okresie realnej dynamice to np. 15 – tłuszcze i oleje, 09 – kawa, herbata i przyprawy, 02 – mięso i podroby jadalne czy 21 – różne przetwory spożywcze. Poza cukrami i wyrobami cukierniczymi wszystkie działy w okresie poakcesyjnym charakteryzował zresztą ostatecznie dodatni realny przyrost wartości wywozu, choć w poszczególnych latach (zwłaszcza w roku 2008) można było odnotować istotne spadki¹¹.

Natomiast jeśli chodzi o eksport wyłącznie do Unii Europejskiej (27), to dynamikę jego poszczególnych działów charakteryzują bardziej zróżnicowane wartości (zwłaszcza w roku 2009), choć najwyższe osiągają te same produkty, co w przypadku całkowitego wywozu, tj. tytoń i jego przetworzone namiastki oraz zboża. Dla przykładu w latach 2005 i 2009 przyrost wartości wywozu tytoniu i przetworzonych namiastek do państw Unii wyniósł blisko 100 i 60%. Dla zbóż – ok. 550 i 200%. Na uwagę zasługują – poza przytaczanymi wcześniej działami, takimi jak tłuszcze i oleje, kawa, herbata i przyprawy, mięso i podroby jadalne czy różne przetwory spożywcze – także wyroby przemysłu młynarskiego, w przypadku których przyrosty eksportu są również bardzo wysokie¹².

W latach 2004–2009 jednymi z najważniejszych działów polskiego importu rolno-spożywczego pozostały owoce i orzechy jadalne, o udziale jednak sukcesywnie malejącym, z 12,6% w roku 2004 do niecałych 9% w 2009, oraz pozostałości i odpady przemysłu spożywczego, pasze, również o zmniejszającym się z ok. 11 do ok. 9% udziale w imporcie (tab. 6). Jak się wydaje, owoce i orzechy jadalne, których

⁹ Dane Eurostatu (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 15.03.2011).

¹⁰ Tamże.

¹¹ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

¹² Dane Eurostatu...

uprawa w naszej strefie klimatycznej jest niemożliwa, pozostaną na liczącym się miejscu w imporcie, chociaż ich udział w wartości całkowitego przywozu od wielu lat umiarkowanie maleje. Można również przypuszczać, że w związku z postępującą liberalizacją handlu produktami rolnymi, m.in. poprzez znoszenie subsydiów w eksporcie przez kraje rozwinięte, uwidoczni się zwiększony ich import z państw produkujących najtaniej (choć wzrost przywozu najprawdopodobniej będzie blokowany za pomocą szczególnych środków chroniących rynek przed nadmiernym importem,

Tabela 6. Struktura towarowa importu artykułów rolno-spożywczych według działów CN w latach 2004–2009 (w %)

Nr działu	Nazwa	2004	2005	2006	2007	2008	2009
01	Zwierzęta żywe	1,5	1,8	1,3	1,5	1,6	2,3
02	Mięso i podroby jadalne	5,3	6,8	6,0	6,7	10,2	11,5
03	Ryby i inne bezkręgowce wodne	7,8	8,8	9,3	8,0	7,5	8,1
04	Prod. mleczarskie, jaja, miód...	1,6	2,2	2,5	3,5	3,1	3,4
05	Pozostałe wyroby poch. zwierzęc.	3,4	2,8	2,6	1,9	2,2	2,2
06	Drzewa i inne rośliny, bulwy...	2,6	2,6	2,4	2,3	2,4	2,3
07	Warzywa	3,6	3,8	4,1	4,6	4,1	4,0
08	Owoce i orzechy jadalne	12,6	12,5	11,7	11,6	10,1	8,7
09	Kawa, herbata i przyprawy	4,3	4,0	3,7	3,0	2,9	3,8
10	Zboża	4,2	2,0	3,0	5,4	5,4	2,3
11	Wyroby przem. młyn., sól...	2,1	1,8	1,8	2,0	1,9	1,8
12	Nasiona i ow. oleiste, ziarna...	2,7	2,8	2,8	2,4	3,5	2,9
13	Szelak, gumy, żywice...	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7
14	Materiały roślin. do wyplatania...	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
15	Tłuszcze i oleje poch. zw. lub roślin.	5,9	4,9	5,4	4,8	5,6	4,4
16	Przetwory z mięsa, ryb...	1,3	1,3	1,2	1,4	1,5	1,6
17	Cukry i wyroby cukiernicze	2,2	2,4	2,7	2,5	2,3	3,2
18	Kakao i przetwory	5,5	5,2	5,5	4,9	4,5	4,7
19	Przetw. ze zbóż, mąki, skrobi...	3,3	3,4	3,7	3,7	3,9	4,0
20	Przetw. z warzyw, owoców...	3,9	5,0	4,9	5,1	4,0	4,0
21	Różne przetwory spożywcze	7,3	7,0	7,3	6,4	6,3	6,7
22	Napoje bezalk., alkoholowe i ocet	3,9	4,2	4,4	5,3	5,0	4,6
23	Pozost. i odpady prz. spoż., pasze	11,1	10,0	8,9	8,6	8,5	9,1
24	Tytoń i przetw. namiastki tytoniu	3,1	3,6	3,8	3,7	2,7	3,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

stosowanych przez kraje UE¹³). Na znaczeniu stracił ważny w latach 90. dział dziewiasty, tj. kawa, herbata i przyprawy, oraz 24, czyli tytoń i jego namiastki (udziały ok. 3–4%)¹⁴. Produkty tropikalne, takie jak kawa czy herbata, pozostaną jednak szczególnie widoczne w krajowym imporcie. Rosnący wciąż wolumen produkcyjny krajów rozwijających się będzie najprawdopodobniej prowadził do spadku cen ich zbytku. Ze względu na stosunkowo niską elastyczność popytu na tego typu towary będzie to skutkowało, jak się wydaje, zwiększeniem ilości nabywanych produktów przy jednoczesnym zmniejszeniu ich udziału w wartości polskiego importu¹⁵. Działem o największym udziale w imporcie w roku 2009 (aż 11,5%, w porównaniu z 5,3% w 2004) stał się natomiast dział drugi, tj. mięso i podroby jadalne. Istotne znaczenie miały nadal takie grupy towarów, jak ryby i bezkręgowce wodne (8–9%), tłuszcze i oleje (4–6%), kakao i przetwory (ok. 5%) czy różne przetwory spożywcze (6–7%).

Najważniejszym towarem importowanym stało się mięso wieprzowe, o udziale 10,3% w przywozie w roku 2009. Istotne znaczenie mają nadal makuchy z ekstrakcji olejów (udział ok. 6%), filety i inne mięso z ryb (3–4%), owoce cytrusowe (ok. 3%) i kawa (2–3%). Wzrost udziału należy także odnotować w przypadku ryb świeżych i schłodzonych – do ok. 3% w roku 2009. Na znaczeniu istotnie straciły natomiast takie towary, jak mięso z drobiu (spadek z 1,4% w 2005 roku do 0,4% w 2009), ryby mrożone (z 2,1 do 1,4%), banany (z 2,3 do 1,5%) czy przetworzone tłuszcze i oleje (z 1,2 do 0,7%)¹⁶.

W przypadku przywozu z krajów Unii Europejskiej (27) znaczenie działu drugiego (mięso i podroby jadalne) jest jeszcze większe niż w całkowitym imporcie – jego udział sięga 14,1%. Istotną rolę odgrywają również owoce i orzechy jadalne, z malejącym udziałem na poziomie 9–11%. Na uwagę zasługują jeszcze różne przetwory spożywcze (7–8%), pozostałości i odpady przemysłu spożywczego, pasze (6–7%) oraz ryby i inne bezkręgowce wodne (6–7%); udziały wszystkich z nich wykazują tendencję spadkową. Z kolei istotnie rosnącymi udziałami charakteryzują się produkty mleczarskie (wzrost z 2,5% w 2005 roku do 4,1% w 2009), cukry i wyroby cukiernicze (z 2,7 do 3,7%) oraz kawa, herbata i przyprawy (z 2,8 do 3,6%)¹⁷.

Analizując wskaźniki realnej dynamiki importu poszczególnych działów, warto wskazać, że najwyższe przyrosty osiągnięte zostały w dziale o niewielkim znaczeniu w przywozie, tj. materiały roślinne do wyplatania, pozostałe produkty roślinne – w okresie 2004–2009 średnio aż o ok. 40% rocznie (największy przyrost w roku 2009). Innymi grupami towarowymi o wysokich wskaźnikach dynamiki były: mięso i po-

¹³ G. Grzybowski, *Globalne regulacje w światowym handlu żywnością. Ocena wpływu na rozwój rolnictwa na świecie*, [w:] *Wpływ procesu globalizacji na rozwój rolnictwa na świecie*, red. G. Dybowski, IERiGŻ, Warszawa 2005, s. 42–43.

¹⁴ Obliczenia własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...*

¹⁵ G. Grzybowski, wyd. cyt.

¹⁶ Obliczenia własne na podstawie: *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...*

¹⁷ Dane Eurostatu...

droby jadalne (średni przyrost o ok. 30% rocznie), produkty mleczarskie (również ok. 30%), zwierzęta żywe (ponad 20%) czy cukry i wyroby cukiernicze (także ok. 20%). Jediną grupą towarową, która odnotowała spadek realnej wartości przywozu w okresie 2004–2009 (o 1%), były zboża¹⁸.

W przypadku wymiany z krajami UE sytuacja wygląda bardzo podobnie. Choć wskaźniki dynamiki są mniej skrajne, to największe przyrosty należy odnotować mniej więcej w tych samych działach, co w przypadku całkowitego handlu z zagranicą, tj. materiały roślinne do wyplatania, pozostałe produkty roślinne, mięso i podroby jadalne czy produkty mleczarskie. Wart podkreślenia jest spadek obrotów wyrażonych w euro w przypadku większości działów w roku 2009, co jednak może się wiązać w pewnej mierze ze wzrostem kursu euro względem złotówki (przekłada się to zarówno na droższy – i przez to malejący – import, jak i na niższą jego wartość, gdy ceny ustalane są w oparciu o polską walutę). Na tym tle należy wyeksponować wysoki wówczas przyrost importu takich towarów, jak materiały roślinne do wyplatania, pozostałe produkty roślinne (aż o prawie 90%), cukry i wyroby cukiernicze (o ok. 40%), kawa, herbata i przyprawy (również o ok. 40%), tytoń i namiastki (o ok. 30%) oraz zwierzęta żywe (o ok. 25%)¹⁹.

Przeobrażenia w strukturze towarowej polskiego handlu międzynarodowego wskazują na wyraźną dominację w eksporcie działu 02 – mięso i podroby jadalne, jak również działów: 04 – produkty mleczarskie oraz 07 i 08, tj. warzyw i owoców. Te ostatnie stopniowo tracą jednak na znaczeniu. Innymi istotnymi pozycjami towarowymi w krajowym wywozie są produkty przetworzone, zaliczane do działów 18, 19, 20, 21 i 24. Warto zwrócić uwagę, że produkty działu 24 (tytoń i jego namiastki) miały przez cały okres przedakcesyjny niezmiennie niskie znaczenie. Po przystąpieniu do Unii ich udział w polskim wywozie znacząco wzrósł²⁰. Najważniejszymi produktami eksportowanymi stały się m.in. mięso wołowe, mięso i jadalne podroby z drobiu, sery i twarogi, czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao, chleb, pieczywo cukiernicze, soki owocowe i warzywne oraz cygara, cygaretki i papierosy. Ta ostatnia pozycja towarowa, podobnie jak jabłka, gruszki i pigwy świeże, pszenica i meslin czy wody mineralne i gazowane, słodzone lub aromatyzowane, została włączona do listy najważniejszych produktów eksportowych dopiero po akcesji Polski do UE. Ponadto na uwagę zasługuje wyraźny trend spadkowy (zapoczątkowany już w latach 90.) udziału produktów z działu 01 (zwierzęta żywe) w całości wywozu. Malejącemu udziałowi w polskim eksporcie produktów z działu 01, jak również z działów 07 i 08, towarzyszy wzrost znaczenia produktów częściowo i wysoko przetworzonych. Jak można przypuszczać, zjawisko to ma związek z rozwojem przemysłu spożywczego, czego wyrazem są rosnące nakłady inwesty-

¹⁸ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

¹⁹ Dane Eurostatu...

²⁰ Istotny wzrost eksportu papierosów po akcesji do Unii Europejskiej wynika, jak się wydaje, głównie z modernizacji zakładów i zwiększenia produkcji (około jej połowy trafia za granicę) przez największego polskiego producenta branży tytoniowej – Philip Morris Polska.

cyjne w przetwórstwie żywności, i zniesieniem bądź ograniczeniem barier w handlu z innymi krajami. Dodatkowo na uwagę zasługuje stabilny napływ w latach 2004–2008 bezpośrednich inwestycji zagranicznych do analizowanego obszaru. W 2009 odnotowano skokowy wzrost ich wielkości do prawie 2,4 mld USD. Jest to wartość blisko sześciokrotnie wyższa od wartości w roku poprzednim²¹.

Zmiany w strukturze towarowej importu produktów rolno-spożywczych polegają na istotnym wzroście udziału produktów zaklasyfikowanych do działów 01 – zwierzęta żywe oraz 02 – mięso i podroby jadalne; towary tych działów miały w okresie przedczłonkowskim zdecydowanie mniejsze znaczenie. Ponadto dominującą pozycję w całości analizowanej strukturze mają również produkty działu 03 – ryby i inne bezkręgowce wodne, następnie towary działu 08, tj. owoce i orzechy jadalne, oraz artykuły w ramach pozycji 23 (pozostałości i odpady przemysłu spożywczego, pasze). Innymi wartymi wskazania pozycjami w polskim imporcie są działy: 09 – kawa, herbata i przyprawy, 15 – tłuszcze i oleje, 18 – kakao i przetwory, a także przetwory ze zbóż, z warzyw, owoców i klasyfikowane w dziale 21, tj. różne przetwory spożywcze.

Należy wyraźnie podkreślić stabilny udział ryb (i bezkręgowców wodnych) w strukturze towarów rolno-spożywczych sprowadzanych do Polski. Jak się wydaje, ma to związek z ograniczonymi możliwościami połowowymi na polskich wodach²² i wzrostem konsumpcji tego rodzaju produktów w kraju. Na uwagę zasługuje tutaj zwłaszcza wzrost znaczenia Chin jako dostawcy filetów i innego mięsa z ryb²³. Ponadto znacząco uwidoczniła się rola Szwecji w przywozie ryb na polski rynek. Udział tego kraju w imporcie wzrósł z zaledwie 0,3% w 2003 roku, przez prawie 25% w 2005, do aż 34% w 2009²⁴. Ma to związek z przystąpieniem Polski do UE i przyjęciem bardziej liberalnych rozwiązań w przywozie z tego kraju niż w okresie przedczłonkowskim (wówczas większe korzyści w dostępie do polskiego rynku miała Norwegia). Na intensyfikację importu ryb do Polski wpłynął też szybki rozwój krajowego przetwórstwa tej branży²⁵.

5. Zakończenie

Kończąc rozważania nad konsekwencjami integracji z UE dla polskiego handlu międzynarodowego produktami rolno-spożywczymi, należy stwierdzić, że przyniosła ona pozytywne skutki dla wymiany zarówno z krajami Wspólnoty, jak i z krajami trzecimi.

²¹ Dane NBP (www.nbp.pl, 5.11.2010).

²² E. Berkowska, *Wspólna polityka rybołówstwa a potrzeby i oczekiwania polskiego sektora rybołówstwa*, „Analizy Biura Analiz Sejmowych” 2008, nr 4, www.bas.sejm.gov.pl, 12.12.2009, s. 3.

²³ Obliczenia własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego...

²⁴ Obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu...

²⁵ J. Seremak-Bulge, *Dynamiczny rozwój i dobre perspektywy na przyszłość*, www.agrotrendy.pl, 14.10.2010, s. 1–2; K. Plocke, *Sektor rybny widzę potężny*, www.agrotrendy.pl, 14.10.2010, s. 1.

Warto jednak zaznaczyć, że impuls, jaki dała do rozwoju wymiany handlowej akcesja Polski do Unii, nieznacznie już wygasł. Świadczy o tym malejąca do 2008 roku realna dynamika eksportu, która jedynie w następnym roku po wybuchu światowego kryzysu znacząco wzrosła. Inną przesłanką spowolnienia w wywozie jest obniżenie konkurencyjności cenowej polskich produktów rolno-spożywczych, wywołane nie tylko wzrostem cen czynników produkcji, ale również sytuacją na rynku walutowym (prognozowanym długookresowym umacnianiem złotówki względem euro²⁶).

Jednocześnie należy dodać, że integracja Polski i innych państw z Unią Europejską wystawiła producentów żywności na większą konkurencję na jednolitym rynku. Chociaż, jak już wspomniano, w ostatnich latach można zaobserwować nieznaczne wyhamowanie polskiej sprzedaży poza granice kraju, to jednak od 2009 roku widać wyraźne ożywienie – zresztą zarówno w wywozie, jak i przywozie żywności. Można w związku z tym zauważyć, że zagrożenie w postaci coraz większej konkurencji na rynku Wspólnoty nie stanowi poważnej bariery w rozwoju polskiego eksportu żywności. Dodatkowo coraz mniej egzotyczni dla krajowych sprzedawców, np. produktów mleczarskich czy wyrobów tytoniowych, stają się odbiorcy ulokowani odpowiednio: w krajach arabskich i na Dalekim Wschodzie oraz w Turcji, Izraelu czy Zjednoczonych Emiratach Arabskich²⁷.

Nie bez znaczenia dla przyszłych obrotów krajowego sektora z krajami trzecimi jest także liberalizacja wymiany światowej, gdyż obniżka unijnych stawek celnych może wpłynąć na dalsze pogorszenie salda handlu z państwami spoza UE (do nielicznych wyjątków należą obroty z Rosją)²⁸. Mając jednak na uwadze zdecydowaną przewagę wartości całkowitego eksportu nad wartością importu oraz wyższe wskaźniki dynamiki wywozu niż przywozu w pierwszych latach członkostwa, Polska, jak się wydaje, pozostanie przez najbliższe lata eksporterem netto produktów rolno-spożywczych.

²⁶ Uważa się powszechnie, że postępujący rozwój polskiej gospodarki, dobre wyniki makroekonomiczne, kontynuowane przemiany strukturalne, rozwój wymiany z zagranicą, perspektywa przystąpienia do ERM2 i strefy euro czy wiarygodność polityki monetarnej stanowią fundamentalne przesłanki długookresowego wzrostu kursu złotego w najbliższych latach.

²⁷ A. Kalicki i in., wyd. cyt., s. 73, 97, 98.

²⁸ Wprawdzie w pierwszych latach członkostwa pojawiły się problemy w eksporcie żywności do Rosji, głównie owoców i mięsa (z powodu braku odpowiednich certyfikatów), z czasem jednak zostały one rozwiązane, a od 2009 roku wartość wywozu znacząco wzrosła. Na uwagę zasługuje także m.in. istotny wzrost od 2010 roku bezpośrednich dostaw jabłek (wcześniej, w związku z licznymi utrudnieniami ze strony Rosji, krajowe owoce trafiały na ten rynek przez Litwę). Ponadto zasadniczo zwiększył się wywóz do tego państwa artykułów mleczarskich. Również pozostałe państwa WNP zyskały na znaczeniu w polskim eksporcie po 2008 roku.

Literatura

- Berkowska E., *Wspólna polityka rybołówstwa a potrzeby i oczekiwania polskiego sektora rybołówstwa*, „Analizy Biura Analiz Sejmowych” 2008, nr 4, www.bas.sejm.gov.pl, 12.12.2009.
- Dane Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Grzybowski G., *Globalne regulacje w światowym handlu żywnością. Ocena wpływu na rozwój rolnictwa na świecie*, [w:] *Wpływ procesu globalizacji na rozwój rolnictwa na świecie*, red. G. Dybowski, IERiGŻ, Warszawa 2005.
- Kalicki A. i in., *Analiza wybranych zagadnień i tendencji w polskiej produkcji i handlu zagranicznym artykułami rolno-spożywczymi w pierwszym półroczu 2010 roku*, FAMMU/FAPA, 2010.
- Plocke K., *Sektor rybny widzę potężny*, www.agrotrendy.pl, 14.10.2010.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, Główny Urząd Statystyczny, 2005–2010.
- Rocznik Statystyczny Przemysłu, Główny Urząd Statystyczny, 2001–2009.
- Seremak-Bulge J., *Dynamiczny rozwój i dobre perspektywy na przyszłość*, www.agrotrendy.pl, 14.10.2010.
- Zalewski o pozwoleniach dla zakładów mięsnych i mleczarskich na eksport do Rosji, www.ppr.pl, 14.03.2011.
- www.nbp.pl.

POLISH INTERNATIONAL TRADE IN AGRI-FOOD PRODUCTS ACCORDING TO THE MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION

Summary: Poland's accession to the European Union became an important event in the development of the domestic agri-food sector. Among others, special attention should be paid to the changes in Polish international trade in the analysed area. They are connected mainly with the strong creation of exchange with the European Union member states and moderately rising trade with third countries. The significant growth in exports to Russia since 2009 is also noteworthy. The chance for their development lies in lower crops harvested there in 2010. Adjustments to the geographical structure, based on strengthening the exchange with the European Union countries and in the commodity structure are other changes in Polish food trade. The latter one concerns the increase in the production and sale of processed goods.

Keywords: international trade, agri-food products, the European Union.